

Kortsvar

All fart er flukt

Diktet "Autobahn" av Rolf Jacobsen ble utgitt i 1975. Perioden 1965-1975 blir omtalt som "Nyenkelheten" innenfor modernismen i Norge. Diktet inneholder flere modernistiske trekk.

Diktet er bygget opp av fem strofer, med henholdsvis tre verselinjer hver. Verselinjene følger, i all hovedsak, et grunnleggende mønster. Sammen med de korte setningene, gjør det gjentakende mønsteret diktet lettlest. Diktet kan dermed leses i høyt tempo, noe som henger sammen med temaet i diktet. Det at formen speiler innholdet i diktet er et typisk modernistisk trekk.

Motivet i diktet er en person som kjører i høy fart nedover veien. En får følelsen av at fortellerstemmen i diktet opplever virkeligheten som uforståelig: "Veiene løper inn i himmelen, men det er et bedrag." Menneskenes følelse av å være fremmed, i møtet med en stadig mer industrialisert og institusjonelt samfunn, er ofte temaet i litteratur fra denne epoken.

Temaet i diktet gjør det til et klassisk modernistisk verk. Alle strofene avsluttes med ordene: "forsvinner bakover og blir borte.". Det er tydelig at han føler at han etterlater noe. Når han kjører distanserer han seg først fra "magre skogfronter" og "katedraler og kirketårn", som kan tolkes som naturen og byen. Deretter er det "Sommer og høst, vinter og vår" og "verdens herlighet" som forsvinner i horisonten. Dette kan være symbol på at tiden og selve livet raser forbi.

Moderniseringen av samfunnet gjorde at ting gikk i høyere tempo enn før. Da er det naturlig at spørsmålet om hva vi taper på å vinne tid, ble sentralt i litteraturen - og dette diktet av Rolf Jacobsen.

Kilder:

Andresen, Øyvind et al.: Signatur 3, Fagbokforlaget, Bergen 2013

Jacobsen Rolf. "Autobahn", Pusteøvels, Oslo: Det norske samlaget, 2008. Utdrag

Langsvar

Oppgave 1

La meg vekke deg med vuggeviser

Levende litteratur setter problemer under debatt. Gjennom litteraturen skal forfatterne kritisere og sette lys på dagsaktuelle samfunnsutfordringer. Litteraturen er deres talerør ut mot verden. Diktene ”Tung tids tale” (*Tung tids tale*, 1945) av Halldis Moren Vesaas og ”Vuggeviser” av Henrik Nordbrandt, utgitt i avisen *Politiken* (9. September, 2015), er intet unntak. På hvert sitt vis, og til hver sin tid, har diktene utfordret leserne og stilt kritiske spørsmål til politikerne.

”Tung tids tale” ble skrevet under et av de mørkeste kapitlene i nyere historie: andre verdenskrig. Det tematiserer plikten vi har til å vise nestekjærlighet og solidaritet ovenfor våre medmennesker. Det står skrevet ”Eig du lykka så er ho ikkje lenger berre di” og ”Alt det du kan løfte av børa til bror din, må du ta på deg!”. Tittelen refererer til at, på tiden diktet ble skrevet, var det unntakstilstand i samfunnet. Det var et kollektivt ansvar for å yte humanitært bistandsarbeid, og det var ikke rom for individualister: ”Det heiter ikkje: *eg* – no lenger. Heretter heiter det: *vi*.” Å verne om sine medmennesker er ikke bare samfunnets ansvar, men også enkeltindividets.

Diktet er bygd opp av tre strofer, med seks verselinjer i første strofe og fire i de to siste strofene. Korte verselinjer gir en god flyt og ved noen anledninger finner vi enderim. For eksempel i strofe én ender verselinje to, fire og seks på henholdsvis ”*v*”, ”*di*” og ”*gi*”. Strofene avsluttes med bastante utsagn: ”...må du *gi*”, ”...strål varme ifrå deg!” og ”...*du* er varm!” Det at utsagnene runder av strofen, setter oppfordringen om å *gi* av seg selv til andre i fokus.

Språklige virkemidler i diktet understreker at det er en oppfordring til å vise nestekjærlighet. Det velkjente symbolet ”bål” blir brukt i betydningen å være god og hjelpe andre: ”ver du eit bål, strål varme ifrå deg!”. Kontrasten mellom varme og kulde blir brukt for å skille mellom de *varme* som ”eig [...] lykka” og de som er ”forfrosne” og trenger bistand. Ordvalget er gjennomtenkt, for eksempel omtales andre mennesker som ”bror din”. Dermed spiller forfatteren på den sterke pliktfølelsen og omtanken man instinktivt har for sin egen familie.

Diktet ”Vuggeviser” er i likhet med ”Tung tids tale” skrevet som en reaksjon på en dagsaktuell samfunnsutfordring. Forfatteren, Henrik Nordbrandt, peker på den likegyldigheten og mangelen

på ansvarsfølelse vi har sett, i noen tilfeller, i forbindelse med dagens flyktningkrise(r). Den siste strofen ”Lille krigsbarn, hvor vil du hen? Vælg selv. Bare vi aldri skal se deg igjen.” kan leses som et direkte hån av mangelen på medmenneskelighet fra styringsmaktene i land som, for eksempel, Danmark og Norge.

Forfatteren spiller på kontrasten mellom de positive assosiasjonene tittelen ”Vuggevise” gir og de morbide bildene fraser som: ”... hvor vil du dø? Hvor bombene faller eller i åben sø?” gir oss. Diktet har et klassisk barnesangmønster, hvor hver strofe starter med de samme ordene, for å skape gjenkjennelse, og etterfølges av korte strofer. Diktet har en melodios rytme. Denne kommer, blant annet, av gjentakelsen av ordene: ”Lille krigsbarn...” og at den første og siste verselinjen i hver strofe har enderim. Eksempelvis i strofe én rimer verselinje én: ”...hvor går du hen?” på verselinje fire: ”...finder en ven?”.

I utgangspunktet skal vuggeviser synges av omsorgspersoner, som ønsker å gi barn en følelse av trygghet og ro. I diktet blir ”Krigsbarna” spurt om de heller vil ha ”et hullet teppe” eller en ”krydsfinerkiste”. Denne overdrivelsen av umenneskeligheten flyktninger blir møtt med, understreker temaet i diktet. Diktet kan leses med en sarkastisk undertone. Dette er på grunn av at menneskene, som synger denne vuggesangen, gjør akkurat det stikk motsatte av det som forventes av dem. Forfatteren peker på at ”krigsbarna” ikke blir beskyttet – snarere tvert i mot.

Diktene ”Tung tids tale” og ”Vuggevise” har en forholdsvis lik form. Begge har et relativt lite antall strofer, med mellom tre og seks verselinjer i hver strofe. Antall ord på hver verselinjer varierer ikke mer enn mellom to og ni ord. Det brukes enderim litt sporadisk i ”Tung tids tale” og med et fast mønster i ”Vuggevise”. I ”Vuggevise” er majoriteten av setningene formulert som spørsmål. I ”Tung tids tale” avsluttes setningene med punktum eller utropstegn. Mangelen på fast form og rim er typiske trekk ved modernistiske dikt.

Det er flere likhetstrekk mellom innholdet i de to diktene. Begge diktene er skrevet som en reaksjon på en dagsaktuell samfunnsutfordring (på tiden de ble skrevet). Temaet er, for begge, behovet for å utvise mer solidaritet og medmenneskelighet - gjennom handling og i den politiske debatten. Det handler om å ta vare på de som ikke har vært like heldig stilt som en selv. Dette er formulert presist i avslutningsstrofen til ”Tung tids tale”: ”Det hjelper da litt, nokre få forfrosne, at *du* er varm!”.

”Vuggeviser” kan tolkes som en appell rettet til de politiske styresmaktene. Utsagn som: ”Mod øst eller vest?” og ”Et hullet teppe?[...]En redningsvest?” støtter oppunder dette, da posisjonen av flyktningleirer og utdelingen av nødhjelp ofte er myndighetenes ansvar. Appellen i diktet er indirekte, da det ikke sies i klartekst hva forfatteren ønsker å oppfordre til i teksten. Leseren må selv forstå av diktet er sarkastisk.

I motsetning til ”Vuggeviser” er fokuset i ”Tung tids tale” rettet mot det enkeltindivider kan utrette selv: ”Det er mange ikring deg som frys, ver *du* eit bål, strål varme ifra deg!” og ”Alt det som bror din kan ta imot av lykke di, må du gi.” Appellen er her direkte rettet mot leseren, da preposisjonen ”du” blir gjentatt flere ganger.

Diktene setter absolutt problemer under debatt. De uttrykker et behov for endring av enkeltmenneskers og samfunnets holdninger. I en tid hvor landegrenser viskes ut av handelsavtaler og unioner, og det internasjonale samfunnet stadig vokser tettere sammen, er vi i større grad gjensidig avhengig av hverandre. Dette ansvaret hadde vi i 1945 og vi har det, over 70 år senere, i dag. Forfatterne bruker diktene sine for å rope ut at vi må ta ansvar, strekke ut en hånd – og våkne opp!

Kilder:

Andresen, Øyvind et al.: Signatur 3, Fagbokforlaget, Bergen 2013

Nordbrandt, Henrik: ”Vuggeviser”, Politikken, 9. september 2015

Vesaas, Halldis Moren: ”Tung tids tale”, *Tung tids tale*, Oslo: Aschehoug 1945